

Wetenschappelijk verslag
GOA “Modus en modaliteit” (2003-2008)
Centrum voor Grammatica, Cognitie en Typologie (Universiteit Antwerpen)

Het onderzoek had als promotoren Tanja Mortelmans, Jan Nuyts en Johan van der Auwera (tevens woordvoerder) en als bezoldigde medewerkers:

Linde Roels	1 januari 2003 - 31 maart 2006 (predoc, 100 %)
Ewa Schalley	1 januari 2003 - 31 juli 2007 (predoc, 100 %)
Dmitry Idiatov	1 februari 2003 - 30 september 2007 (predoc, 100 %)
Pieter Byloo	1 juni 2003 - 31 december 2006 (predoc, 10 %), 1 januari 2007 – 30 september 2007 (predoc, 100%)
Richard Kastein	1 april 2003 - 31 oktober 2004 (predoc, 100 %)
Gert van Oystayen	1 januari 2003 - 31 mei 2004 (predoc, 10 %)
Janneke Diepeveen	1 oktober 2004 - 30 november 2006 (predoc, 10 %)
Bert Cornillie	1 januari 2005 - 30 juni 2006 (postdoc, 50 %), 1 juli 2006 – 30 september 2006 (postdoc, 100%)
Liesbet Bex	1 februari 2007 - 31 januari 2008 (predoc, 10%)
Ewa Fiuk	1 april 2007 - 31 maart 2008 (predoc, 10%)
Volker Gast	1 juni - 31 augustus 2005, 1 juni - 31 augustus 2006, 1 maart - 31 augustus 2007 (postdoc, 50 %)

Het verslag verwijst naar de achteraan opgesomde en van een nummer voorziene publicaties.

Het algemene thema is modus en modaliteit. Met modus worden o.m. de bijzondere eigenschappen van bevelende, aansporende en vragende zinnen bedoeld. Met modaliteit wordt schakering bedoeld zoals met het Nederlandse *moeten* of *mogen* of met *zeker* en *misschien*. Het empirische wetenschappelijke werk verliep langs twee pistes: de typologische piste ('breedte') en de taalspecifieke piste ('diepte'). Daarnaast (en uiteraard gerelateerd) was er ook een theoretische component.

De typologische 'breedtecomponent' omvatte de opbouw van databestanden en hypothesevorming. De opbouw van het materiaal heeft geleid tot 3 groepen van met elkaar compatibele databestanden (naast een *master*-bestand van 956 talen met algemene linguïstische informatie): a. drie databestanden voor vraagzinnen (1850, 1048 en 200 talen, geanalyseerd met verschillende diepgang en opgebouwd volgens verschillende principes), b. twee databestanden voor positieve imperatief-hortatieve zinnen (410 en 206 talen, opgebouwd volgens verschillende principes) en c. één databestand voor negatieve imperatiefzinnen (170 talen). De hypothesevorming heeft zich op de volgende thema's toegespitst:

- a. Hoe moeten noties als irrealis, subjunctief, optatief, en imperatief begrepen worden (zie [68], [76])? Een belangrijk concept in de beantwoording is dat van de 'semantische kaart' -

- een geometrische voorstellingswijze die het bereik van vormcategorieën karteert op een onafhankelijk gemotiveerde onderlaag van verwantschap in betekenis (zie hierover ook [61] en [68]).
- b. De typische imperatief dient voor bevelen en verzoeken gericht tot één of meerdere hoorders. Maar er bestaan ook imperatieven, soms 'hortatief', 'jussief' of 'injunctief' genoemd, van de eerste en de derde persoon. Eerste aanzetten van de studie van dergelijke imperatief worden gegeven in [68] en ook hier is de notie van de semantische kaart zeer belangrijk. Een studie toegespitst op de Slavische talen is [60]. Een areaal-typologische beschrijving wordt in [62] en [66] geven. De materie wordt ten gronde bestudeerd in het proefschrift van Schalley (zie appendix 1).
 - c. Een zeldzame vraagzinstrategie bestaat erin de inhoud van de zin te nominaliseren, er dus een naamwoord van te maken. Het is alsof men in het Nederlands de vraag *fietst Jan?* zou stellen met een constructie als *het fietsen van Jan* of *dat Jan fietst*. In het project is het bestaan van deze strategie ontdekt in de Zuid-Amerikaanse familie van de Tukano talen. De situatie wordt beschreven in [20] en [21]: er wordt beargumenteerd dat het wel degelijk om een polysemie gaat, en niet om een toevallige homonymie, en er wordt daarom een semantisch-pragmatische verklaring aangeboden.
 - d. Een althans voor West Europa exotische vraagzinstrategie maakt gebruik van vragende werkwoorden. Het Nederlands heeft vragende voornaamwoorden (*wie?* - *wat?*), vragende bijwoorden (*hoe?* - *waarom?*) en vragende naamwoordeterminatoren (*welk?*), maar er bestaan ook talen die vragen kunnen stellen met werkwoorden - alsof men in plaats van *wat gebeurt er?* een werkwoord zou hebben dat zoveel betekent als *wat?* en *gebeurt* samen. Een eerste aanzet tot een beschrijving en een verklaring van dit fenomeen is [19].
 - e. In het Nederlands vraagt het voornaamwoord *wie* naar de identiteit van personen en *wat* naar zaken en eigenschappen. De vraag of alle talen een dergelijk onderscheid maken en, zo niet, welke onderscheiden ze dan eventueel wel maken, wordt in detail behandeld in het proefschrift van Idiatov (zie appendix 2).
 - f. In de meeste talen is de prohibitief of negatieve imperatief niet het eenvoudig samengaan van een imperatief en een negatie. Het Nederlands is in dit opzicht eerder uitzonderlijk. *Zing niet!* bestaat wel degelijk uit een imperatief *zing!* en de gewone negatie (*niet*). Meestal is het evenwel niet de imperatief en/of de gewone negatie die in de prohibitief optreedt. Deze vraagstelling wordt behandeld in [61], [63], en [64] en areaal-typologisch ook in [73]. Twee aspecten zijn centraal: (i) negatiemarkeerders zijn vaak grammaticalisaties van werkwoorden (zo kan een prohibitief bv. ontstaan uit een werkwoord dat 'ophouden' betekent), (ii) de constructie kan letterlijk of etymologisch eerder een beschrijving zijn van de gewenste negatieve stand van zaken – vandaar dat ze bv. een subjunctief of een futurum opvoert – dan van de actie die hierop gericht is. [60] is een detailstudie van een eerder zeldzame strategie: het verbod is letterlijk enkel een uitdrukking van een

mogelijkheid: men zegt *je kan zingen* en men bedoelt *zing niet*. Asymmetrieën tussen positieve en negatieve declaratieve en prohibatieve zinnen worden in [23] bestudeerd.

- g. Een belangrijke modale strategie maakt gebruik van werkwoorden die oorspronkelijk 'krijgen' betekenen. Deze strategie wordt in [72] onderzocht.

De taalspecifieke dieptecomponent omvatte eveneens de opbouw van dataverzamelingen en de analyse ervan. Daarbij zijn vooral volgende thema's aan bod gekomen:

- a. De 'Konjunktiv' in het Duits: de alternantie synthetisch-analytisch en de grammaticale status van de *würde*-vorm, semantische eigenschappen van de Duitse Konjunktiv, *würde* en Nederlands *zou* en contrastieve analyse van de Duitse conjunctief en zijn Nederlandse pendants (in [33], [58]).
- b. De temporeel-modale hulpwerkwoorden *werden* (Duits), *zullen* (Nederlands) en *will* (Engels) ([85]). Aan de hand van vertalingen werden verschillen en gelijkenissen tussen de verschillende vormen onderzocht en tegen de achtergrond van recente visies op de processen van subjectificatie (grounding) enerzijds en grammaticalisatie anderzijds verklaard (zie ook [26] en [27]). Gelijkaardig (contrastief) onderzoek met focus op grammaticalisatie en subjectificatie werd verricht voor de temporele (en eventueel modale) gebruiken van *gaan* en *be going to* [85].
- c. Een uitvoerig corpus-gebaseerd onderzoek naar de verschillen en overeenkomsten tussen een reeks van deontisch modale en epistemisch modale uitdrukkingen van verschillende types (hulpwerkwoorden, adverbia, adjectieven, volle werkwoorden) in het Nederlands (gedeeltelijk ook in vergelijking met vormen in het Frans en het Engels) in termen van hun interactie met negatie, met als centrale vraagstelling de status van negatie t.a.v. modaliteit (een kwestie waarover heel verschillende visies bestaan in de literatuur). Daarbij wordt ook systematisch het effect nagegaan van de zinsmodus (met name van declaratieve versus niet-declaratieve contexten). Dit thema staat centraal in het (wellicht einde 2008 te verdedigen) proefschrift van Byloo (zie appendix 3).
- d. Een corpus-gebaseerde analyse van een aantal uitdrukkingen voor deontische modaliteit (hulpwerkwoorden, adverbia en adjectieven, en volle werkwoorden) in het Nederlands (o.m. contrastief met de analyse van epistemische uitdrukkingen in vroeger onderzoek van Nuyts), met de bedoeling de status van deze semantische categorie (relatief tegenover andere qualificatoire categorieën, maar ook tegenover de imperatieve modus, en tegenover categorieën zoals intentie en volitie) beter te vatten. Zie [48], [52], [53], [54] en [55].
- e. Een diachrone analyse (op basis van uitgebreid corpusonderzoek m.b.t. 3 à 4 fasen van het Nederlands, nl. het Oudnederlands, het Middelnederlands van 1250-1300, het Vroegnieuwlands rond 1550, en het huidige Nederlands) van een reeks modale

uitdrukkingen in het Nederlands, vormelijk (grammaticaal) en semantisch, in een poging de relaties tussen de verschillende modale (en niet-modale) betekenissen aanwezig in deze vormen, en hun contextuele eigenschappen, beter te vatten. In een eerste fase is *kunnen* onderzocht (dit (deel)onderzoek is inmiddels voltooid, zie [46] en [87]), dit heeft interessante bevindingen opgeleverd niet alleen i.v.m. hoe de verschillende modale betekenissen historisch met elkaar in verband staan, maar ook i.v.m. de gangbare visies op grammaticalisatie en subjectificatie als diachrone ontwikkelingsprocessen. Op basis daarvan is (in een vrij laat stadium van het project) vervolgonderzoek opgestart naar *mogen*, *moeten* en enkele modale adverbia, met de bedoeling de inzichten uit het *kunnen*-onderzoek verder uit te bouwen (dit is o.m. het onderwerp van de proefschriften van Bex en Fiuk – voor de verdere uitvoering hiervan is nieuwe externe onderzoeksfinanciering verworven (FWO en IUAP), met looptijd tot 2011).

- f. Een uitvoerige studie van de problematiek van het samen optreden van uitdrukkingen van deontische en epistemische modaliteit en evidentialiteit in een taaluiting, en van de implicaties voor de analyse van die betekenissen en hun onderlinge relaties: er blijken nl. erg systematische en persistente beperkingen te bestaan op de combineerbaarheid van uitdrukkingen van deze categorieën, beperkingen die niet toegeschreven kunnen worden aan vormelijke (syntactische) dimensies maar duidelijk te maken hebben met de betekenissen op zich, en die relateren met de problematiek van performativiteit in modale uitdrukkingen. Dit onderzoek heeft ook tot belangrijke conclusies geleid i.v.m. de diepere cognitieve principes achter deze betekenissen, en achter ‘tense aspect modality’ categorieën meer in het algemeen. Zie [10], [38], [42], [47], [49].
- g. Een uitgebreide studie op basis van corpusonderzoek en van een uitvoerige enquête naar verschillen in de uitdrukking van modaliteit tussen Belgisch- en Nederlands-Nederlands. Zie [2], [13], [14], [15].
- h. Verschillende detailstudies in het licht/de context van één of meer van de boven genoemde bredere onderzoeksthema’s. Zo b.v. over het hortatief-modale *let’s* (zie [79]); over het ontstaan en de ontwikkeling van het modale *need* (zie [80], [81], [82]); over de semantiek van de adverbia *zeker* en *certainly* (zie [3], [4]). Het proefschrift van Taeymans is integraal gewijd aan het Engelse werkwoord *need*.

De twee onderzoeksstrategieën, breedte en diepte, zijn zo opgezet dat kruisbestuiving mogelijk wordt. Hiervan twee voorbeelden. (i) Detailonderzoek van Nuyts naar het verschil tussen modale hulpwerkwoorden en bijwoorden in de drie voor het diepteproject centrale talen (Duits, Engels, Nederlands) leidt in [78] tot samenwerking met breedte-onderzoekers van der Auwera en Schalley in een analyse van aspecten van deze probleemstelling in een tiental Slavische talen.

(ii) In [32] werkt diepte-onderzoeker Mortelmans samen met breedte-onderzoeker van der Auwera voor een studie over de grammaticalisatie van modale werkwoorden in het geheel van de Germaanse talen. Dezelfde problematiek wordt voor de Romaanse talen bestudeerd in [12].

Ook de theoretische component is uitgebreid aan bod gekomen, o.m. in volgende opzichten (steeds in relatie tot de verschillende diepte- en breedte-onderzoeksthema's zoals hierboven geschetst):

- a. De status van modale categorieën en evidentialiteit: definitiorische kwesties en onderlinge afgrenzing, hun status tussen andere 'tense-aspect-modality'-categorieën, hun cognitieve status (o.m. in de kwestie van de relaties tussen taal en conceptualisering). Zie [41], [44], [47], [48]. Dit 'conceptuele' onderzoek begon noodzakelijkerwijze vroeg in de uitwerking van het project, en gebeurde parallel met de eerste analyses van het empirische materiaal, aangezien het een essentiële ondersteunende bijdrage levert tot de analyses op zich. Zie ook [9], [10].
- b. Implicaties van de empirische analyses voor gangbare theoretische noties zoals 'grounding' (Langacker), 'subjectificatie' (Langacker/Traugott), 'grammaticalisatie', of 'gelaagde representatie van TAM-categorieën'. Zie o.m. [1], [26], [27], [28], [36], [37], [40], [42], [43], [47], [48]. Ook over de recent belangrijk geachte notie van *contact-induced grammaticalisation* is gewerkt ([17]).
- c. De implicaties voor grammaticale theorieën, of meer fundamenteel voor de verschillen in visies op taal en betekenis in alternatieve grammaticale paradigma's (zoals het functioneel-taalkundige en het cognitief-taalkundige). Zie o.m. [37], [39], [40], [42], [43], [45], [50] en [51]. Ook in dit verband is kruisbestuiving tot stand gekomen tussen het breedte- en het diepte-onderzoek, nl. in een analyse van de relaties en verschillen tussen cognitief-linguïstische en functioneel-typologische benaderingen, zie [75].
- d. Metatheoretische beschouwingen over semantische kaarten, zie [65], [71] en [83].

Bibliografie

Doctoraten geheel (α) of gedeeltelijk (β) tot stand gekomen binnen het GOA-project:

- β M. Taeymans, *An investigation into the emergence and development of the verb need from Old to Present-day English: a corpus-based approach*. UA, 2006 (xvi + 348 blz.)
- β C. Temürçü, *A semantic framework for analyzing tense, aspect and mood. An application to (the polysemies of) -Xr, -Dlr, -lyor and -Ø in Turkish*. UA, 2007 (x + 204 blz)
- α D. Idiatov, *A typology of non-selective interrogative pronominals*. UA, 2007 (xiii + 651 blz)
- α E. Schalley, *Imperatives: a typological approach*. UA, 2008. (xiii + 578 blz.)
- α P. Byloo, *Modality and negation*. UA, verwacht eind 2008.

Voor de proefschriften van Idiatov, Schalley en Byloo, zie appendices1 tot 3.

Publicaties geheel (α) of gedeeltelijk (β) tot stand gekomen binnen het GOA-project

- β [1] Athanasiadou, A., C. Canakis & B. Cornillie (eds.) (2006) *Subjectification: Various paths to Subjectivity*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- α [2] Boogaart, R., P. Byloo, J. Diepeveen, T. Janssen & J. Nuyts (2007) "Modale verschillen tussen België en Nederland in het CGN", *Nederlandse Taalkunde* 12, 236-250.
- α [3] Byloo, P., R. Kastein & J. Nuyts (2006) "On *certainly* and *zeker*", *Belgian Journal of Linguistics* 20, 45-72.
- α [4] —, R. Kastein & J. Nuyts (2007) "On *certainly* and *zeker*", in: M. Hannay & G. Steen (eds.) *Studies in English grammar*. Amsterdam: Benjamins, 35-57.
- β [5] Cornillie, B. (2005) "The distribution of Spanish epistemic *amenazar* 'threaten' and *prometer* 'promise': A study of subjectification and auxiliiation". *Folia Linguistica*. 39, 385-415.
- β [6] — (2006) "Constructional and conceptual considerations on the subjectivity of English and Spanish modals", in: A. Athanasiadou, C. Canakis & B. Cornillie (eds.), *Subjectification: Various paths to Subjectivity*. Berlin: Mouton de Gruyter. 177-205.
- β [7] — (2007) *Epistemic Modality and Evidentiality in Spanish (semi-)auxiliaries. A Cognitive-functional Approach*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- α [8] — (2008) "On the grammaticalization and (inter)subjectivity of Spanish evidential (semi-)auxiliaries". in E. Seoane & M. J. López Couso (eds.) *Theoretical and Empirical Issues in Grammaticalization*. Amsterdam: Benjamins. 55-76.
- α [9] — (in druk) "The difference between lexical and grammatical evidentiality. Evidence from Spanish", *Italian Journal of Linguistics* .
- α [10] — (in druk) "Evidentiality and epistemic modality: on the problematic relationship of two different categories". *Functions of Language*.
- β [11] — & N. Delbecque (eds) (2006) *Topics in Subjectification and Modalization*. Amsterdam: Benjamins.
- α [12] —, W. De Mulder, T. Van Hecke & D. Vermandere (in druk) "The grammaticalization of the Romance modals", in: B. Hansen & F. de Haan (eds.) *Modals in the Languages of Europe*. Berlin. Mouton de Gruyter.
- α [13] Diepeveen, J., R. Boogaart, J. Brantjes, P. Byloo, T. Janssen & J. Nuyts (2006) *Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands: Corpusonderzoek en enquête*. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek / Münster: Nodus. x + 145 pp.
- α [14] —, P. Byloo, R. Boogaart, J. Brantjes, H. Kloots, T. Janssen & J. Nuyts (2006) "Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands: De enquête als onderzoeksinstrument", *Studies van de Belgische Kring voor Linguïstiek* 1. 14 blz., zie www.bkl-cbl.be
- α [15] —, R. Boogaart, P. Byloo, J. Brantjes, H. Kloots, Th. Janssen & J. Nuyts (2006) "Enquêteonderzoek naar modale uitdrukkingen in Nederland en België: Methodologische overwegingen", *TABU* 34, 119-134.
- β [16] Dobrushina, N., J. van der Auwera & V. Goussev (2005) "The Optative", in M. Haspelmath, M. Dryer, D. Gil & B. Comrie (eds.), *World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press, 298-301.
- α [17] Gast, V. & J. van der Auwera (ingediend) "What is contact-induced grammaticalization? Evidence from Mayan and Mixe-Zoquean languages"
- α [18] Idiatov, I. (2008) "Antigrammaticalization, antimorphologization and the case of Tura", in E. Seoane, M. J. López-Couso in collaboration with T. Fanego (eds.) *Theoretical and empirical issues in grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins. 151-169.

- α [19] — & J. van der Auwera (2004) “On interrogative pro-verbs”, in: I. Comorovski & M. Krifka (eds.), *Proceedings of the Workshop on the Syntax, Semantics and Pragmatics of Questions. 16th European Summer School in Logic, Language, and Information (ESLLI)*. Nancy: ESLLI. 17-23.
- α [20] — & J. van der Auwera (2004) “Nominalization as a question strategy in Tucanoan”, in: L. Harper & C. Jany (eds.), *Proceedings from the seventh Workshop on American Indigenous Languages, April 30-May 2, 2004*. Santa Barbara, CA: Department of Linguistics, University of California. 9-24. [Santa Barbara Papers in Linguistics, Vol. 15]
- α [21] — & J. van der Auwera (in druk) “From nominalizations to questions - Evidence from Tucanoan”, *Jezikoslovlje*, special issue to the memory of Dubravko Kucanda.
- α [22] Leuschner, T. T. Mortelmans & S. De Groot (eds.) (2005) *Grammatikalisierung im Deutschen*. Berlin: Mouton de Gruyter. 375 blz.
- α [23] Miestamo, M. & J. van der Auwera (2007) “Negative declaratives and negatives imperatives - similarities and differences”, in A. Ammann (ed.), *Linguistics festival. May 2006, Bremen*. Bremen: Brockmeyer, 59-77.
- β [24] Mortelmans, T. (2003) “The ‘subjective’ effects of negation and past subjunctive on deontic modals. The case of German *dürfen* and *sollen*”, in: F. Lenz (ed.), *Deictic Conceptualisation of Space, Time and Person*. Amsterdam: Benjamins. 149-178.
- α [25] — (2003) Review of G. Diewald: *Die Modalverben im Deutschen*, *Leuvense Bijdragen* 92, 225-235.
- α [26] — (2004) “The status of the German auxiliary *werden* as a ‘grounding predication’”, in: O. Letnes & H. Vater (eds.), *Modalität und Übersetzung / Modality and Translation*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier, 33-56.
- α [27] — (2004) “Grammatikalisierung und Subjektivierung. Traugott & Langacker revisited”, in: G. Diewald (ed.), *Grammatikalisierung*. Themenheft der *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 32, 188-209.
- α [28] — (2006) “Langacker’s ‘subjectification’ and ‘grounding’: a more gradual view”, in: A. Athanasiadou, C. Canakis & B. Cornillie (eds.), *Subjectification: Various Paths to Subjectivity*. Berlin: Mouton de Gruyter, 151-176.
- α [29] — (2007) “Modality in Cognitive Linguistics”, in: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 869-889.
- α [30] — (2007/2008) “Modalverben im Niederdeutschen: Ansatz zu einem Vergleich mit dem Modalverbbestand im Deutschen und im Niederländischen”, *Niederdeutsches Wort: Beiträge zur niederdeutschen Philologie*, 47/48(2007/2008), 135-148.
- α [31] — (2008) “*Ich hätte doch besser im Bett bleiben sollen!* Plusquamperfektkonstruktionen mit Modalverb im Deutschen”, in O. Letnes, E. Maagerø & H. Vater (eds.), *Modalität und Grammatikalisierung / Modality and grammaticalization*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier, 55-72.
- α [32] —, K.Boye & J. van der Auwera (ingediend) “Modals in the Germanic languages”, in: B. Hansen & F.de Haan (eds.) *Modals in the languages of Europe*.
- β [33] Smirnova, E. & T. Mortelmans (ingediend). “Some remarks on the role of the *reference point* in the construal configuration of “more” and “less” grounding predications”, in: F. Brisard (ed.) *Cognitive approaches to tense, aspect, and epistemic modality*. Berlin: Mouton.
- A [34] Van Olmen, D. & T. Mortelmans (ingediend), “Movement futures in English and Dutch. A contrastive analysis of *be going to* and *gaan*” in: A. Tsangalidis & R. Facchinetti (eds.). *Modality in English* 3.
- β [35] Nuyts, J. (2003) “Reflections on the intentionality of linguistic behavior”, in: G. Preyer, G. Peter & M. Ulkan (eds.), *Concepts of meaning*. Dordrecht: Kluwer. 39-59.
- β [36] — (2003) “Layering of qualifications in a cognitive perspective”, in: C. M. Ávila, M. L. Blanco Gómez, J. Marín Arrese, A. L. Rodríguez Redondo & M. Romano Mozo (eds.),

- Cognitive Linguistics in Spain at the turn of the century, vol. 1: Grammar and semantics.* Madrid: Universidade Autonoma de Madrid. 81-101.
- β [37] — (2004) “Remarks on layering in a cognitive-functional language production model”, in: J. L. Mackenzie & M. de los Angeles Gómez-González (eds.), *A new architecture for functional grammar*. Berlin: Mouton De Gruyter. 275-298.
- α [38] — (2004) *Over de (beperkte) combineerbaarheid van deontische, epistemische en evidentiele uitdrukkingen in het Nederlands*. Wilrijk: Antwerp Papers in Linguistics 108. 136 blz.
- α [39] — (2004) “Componentiële modellen versus constructiemodellen?”, in: J. De Caluwe, G. De Schutter, M. Devos & J. Van Keymeulen (eds.), *Taeldeman, man van de taal, schatbewaarder van de taal*. Gent: Academia Press. 669-676.
- α [40] — (2004) “The cognitive-pragmatic approach”, *Intercultural Pragmatics* 1, 135-149.
- α [41] — (2005) “The modal confusion: On terminology and the concepts behind it”, in: A. Klinge & H. Høeg Müller (eds.), *Modality: Studies in Form and Function*. London: Equinox. 5-38.
- α [42] — (2005) “Brothers in arms? On the relations between cognitive and functional linguistics”, in: F. Ruiz de Mendoza & S. Peña (eds.), *Cognitive linguistics: Internal dynamics and interdisciplinary interaction*. Berlin: Mouton. 69-100.
- α [43] — (2005) “Cognitive linguistics, functional linguistics, and TAM-marking”, in: A. Baicchi, C. Broccias & A. Sans (eds.), *Modeling thought and constructing meaning*. Milan: FrancoAngeli. 43-54.
- α [44] — (2006) “Modality: Overview and linguistic issues”, in: W. Frawley (ed.), *Modality*. Berlin: Mouton. 1-26.
- α [45] — (2007) “Cognitive linguistics and functional linguistics”, in: D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *Handbook of cognitive linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 543-565.
- α [46] — (2007) “Kunnen diachroon”, *Taal en Tongval* 59: 118-148.
- α [47] — (in druk) “The ‘one-commitment-per-clause’ principle and the cognitive status of qualificational categories”, *Linguistics*.
- α [48] — (in druk) “Qualificational meanings, illocutionary signals, and the cognitive planning of language use”, *Annual Review of Cognitive Linguistics*.
- α [49] — (in druk) “Language, conceptualization and TAM marking: A cognitive-functional perspective”, *外国语 (Wai guo yu - Journal of Foreign Languages)*
- α [50] — (ingediend) “Pattern vs. process concepts of grammar and mind: A cognitive functional perspective”, in: M. Brdar et al. (eds.), *Converging and diverging trends in cognitive linguistics*. Amsterdam: Benjamins.
- α [51] — (ingediend) “Pattern vs. process concepts of grammar and mind: A cognitive functional perspective”, *Jezikoslovlje*, special issue to the memory of Dubravko Kucanda.
- α [52] —, P. Byloo & J. Diepeveen (2005) *On deontic modality, directivity, and mood: A case study of Dutch mogen and moeten*. Wilrijk: Antwerp Papers in Linguistics 110. 56 blz.
- α [53] —, P. Byloo and J. Diepeveen (2007) “Mogen en moeten en de relaties tussen deontische modaliteit en modus”, *Nederlandse Taalkunde* 12, 153-174.
- α [54] —, P. Byloo and J. Diepeveen (ingediend) “On deontic modality, directivity, and mood: The case of Dutch *mogen* and *moeten*”, *Journal of Pragmatics*.
- α [55] —, J. Diepeveen & P. Byloo (2007) “Hopen is niet ‘niet vrezen’, vrezen is niet ‘niet hopen”, In: D. Sandra, R. Rymenans, P. Cuvelier & P. Van Petegem (eds.), *Tussen taal, spelling en onderwijs*. Gent: Academia Press, 101-112.
- α [56] Pakendorf, B. & E. Schalley (2007) “From possibility to prohibition: a rare grammaticalization pathway”, *Linguistic Typology* 11.515-540.
- α [57] Plungian, V. & J. van der Auwera (2006) “Towards a typology of discontinuous past marking”, *Sprachtypologie und Universalienforschung* 59: 317-349.
- α [58] Roels, L., T. Mortelmans & J. van der Auwera (2007) “Dutch equivalents of the past conjunctive: *zou* + infinitive and the modal preterit”, *Cahiers Chronos* 17, 177-196.
- α [59] Salkie, R., P. Busuttil & J. van der Auwera (in druk) *Modality in English*. Berlin: Mouton.

- α [60] Schalley, E. & J. van der Auwera (2005) "On synthetic and analytic imperatives in Slavic", *Slavica Gandensia* 32: 153-181.
- α [61] van der Auwera, J. (2005) "Prohibitives: why two thirds of the world's languages are unlike Dutch", in P. Dekker & M. Francke (eds.), *Proceedings of the Fifteenth Amsterdam Colloquium. December 19-21, 2005*. Amsterdam: University of Amsterdam, ILLC, 25-30.
- α [62] — (2006) "Imperatives", in: K. Brown (ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics*. 2nd ed. Oxford: Elsevier, 5: 565-7.
- α [63] — (2006) "Why languages prefer prohibitives", *外国语 (Wai guo yu - Journal of Foreign Languages)* 2006(1), 1-25.
ook in het Frans: "Vers une typologie du prohibitif", in : F. Floricic (ed.)
- α [64] — (2007) "De la linguistique diachronique à la typologie: le prohibitif", in : L. Begioni & C. Muller (eds.), *Problèmes de sémantique et de syntaxe. Hommage à André Rousseau*. Lille: Université Charles-de-Gaulle, 197-202.
- α [65] — "In defense of classical semantic maps" (in druk) *Theoretical Linguistics*
- β [66] — & A. Ammann (2005) "Epistemic possibility", "Situational possibility", "Overlap between epistemic and situational possibility", in M. Haspelmath, M. Dryer, D. Gil & B. Comrie (eds.), *World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press, 302-205, 306-309, 310-313.
- α [67] — & K. Boye (2008) Recensie van *Evidentiality*, door A. Aikhenvald. *Language* 84.170-173.
- β [68] —, N. Dobrushina & V. Goussev (2004) "A Semantic Map for Imperative-Hortatives", in: D. Willems, B. Defrancq, T. Coleman & D. Noël (eds.) *Contrastive Analysis in Language: Identifying Linguistic Units of Comparison*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 44-66.
ook in het Russisch: (2004) "Semanticheskaja karta imperativa-gortativa" [A semantic map of imperative-hortatives], in: A. P. Volodin (ed.), *Tipologicheskije obosnovanija v grammatike: K 70-letiju prof. V. S. Xrakovskogo* [Typological foundations of grammar: To the 70th birthday of prof. V. S. Xrakovskij] Moscow: Znak. 36-60.
- β [69] —, Dobrushina & V. Goussev (2005) "Imperative-Hortative systems", in M. Haspelmath, M. Dryer, D. Gil & B. Comrie (eds.), *World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press, 294-297.
- α [70] — & H. Filip (2008) "(Tense,) Aspect, mood and modality - an imperfect 2008 state of the art report", in: P. van Sterkenburg (ed.), *Unity and diversity of languages*. Amsterdam: Benjamins, 201-214.
- α [71] — & V. Gast (in druk) "Categories and prototypes", in: J. Song (ed.), *The Oxford Handbook of Typology*. Oxford: Blackwell.
- α [72] —, P. Kehayov & A. Vittrant (in druk) "Modality's semantic map revisited: acquisitive modals", in: L. Hogeweg, H. De Hoop & A. Malchukov (eds.), *Cross-linguistic Studies of Tense, Aspect, and Modality*. Amsterdam: Benjamins.
- β [73] —, L. Lejeune, V. Goussev & P. Umarani (2005) "The morphological imperative", "The prohibitive", in M. Haspelmath, M. Dryer, D. Gil & B. Comrie (eds.), *World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press, 286-289, 290-293.
- α [74] —, A. Malchukov & E. Schalley (in druk) "Thoughts on (im)perfective imperatives". Berlin: Mouton.
- α [75] — & J. Nuyts (2007) "Cognitive linguistics and linguistic typology", in D. Geeraerts & H. Cuyckens (eds.), *Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Blackwell, 1074-1091.
- α [76] — & E. Schalley (2004) "From Optative and Subjunctive to Irrealis", in F. Brisard, M. Meeuwis & B. Vandenabeele (eds.), *Speech, Community, and Seduction: A Festschrift for Herman Parret*. Amsterdam: Benjamins. 87-96.
ook in het Russisch: "Ot optativa i kon'junktiva k irrealisu" [From optative and subjunctive to irrealis], in: Y. Lander, V. Plungian & A. Y. Urmanchieva (eds.), *Issledovanija po teorii grammatiki. 3: Irrealis i irreal'nost'*. [Studies in the theory of grammar. 3. Irrealis and irreality] Moscow: Gnosis. 75-87.

- α [77] —, E. Schalley & G. De Vogelaer (in druk) “Analogie und die Verbreitung der verbalen Kongruenz bei Imperativen, Konjunktionen und Antwortpartikeln”, in R.Harnisch (ed.), *Prozesse sprachlicher Verstärkung*. Berlin: Mouton.
- α [78] —, E. Schalley & J. Nuyts (2005) “Epistemic possibility in a Slavonic parallel corpus: A pilot study”, in: P. Karlik & B. Hansen (eds.), *Modalität in slavischen Sprachen: Neue Perspektiven*. München: Sagner. 201-217.
- α [79] — & M. Taeymans (2004) “Let’s, in English and in Dutch”, in G. Bergh, J. Herriman & M. Mobärg (eds.), *An International Master of Syntax and Semantics: Papers Presented to Aimo Seppänen on the Occasion of His 75th Birthday*. Göteborg: Universitet. 239-247. [Gothenburg Studies in English 88. Gothenburg: Acta Universitatis Gothoburgensis]
- α [80] — & M. Taeymans (2004) “On the origin of the modal verb need”, in: H. Aertsen, M. Hannay & R. Lyall (eds.), *Words in their places. A Festschrift for J. Lachlan Mackenzie*. Amsterdam: Vrije Universiteit, 323-331.
- α [81] — & M. Taeymans (2006) “More on the ancestors of *need*”, in: M. Rissanen & R. Facchinetti (eds.), *Corpus Linguistics Studies in Diachronic English*. Bern: Lang, 37-52.
- α [82] — & M. Taeymans (in druk) “The *need* verbs and their polarity”.
- α [83] — & C. Temürcü (2006) “Semantic maps in Typology”, in: K.Brown (ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics*. 2nd ed. Oxford: Elsevier, 11: 131-4.
- α [84] Van de Velde, M. & J. van der Auwera (in druk) “Le marqueur de l’allocutif pluriel dans les langues bantu”, in F. Floricic (ed.), *Essais de Linguistique Générale et de Typologie linguistique offerts à XXX*, Paris, Presses de l’École Normale Supérieure.
- α [85] Van Olmen, D., T. Mortelmans & J. van der Auwera (in druk) “Grammaticalization and subjectification of the future. The case of English, Dutch and German”, in W. Oleksy & P. Stalmaszczyk (eds.), *Cognitive approaches to language and linguistic data. Studies in Honour of Barbara Lewandowska-Tomaszczyk*. Frankfurt/Main: Lang.
- α [86] — & J. van der Auwera (in druk) “*Ne chante pas ou, tout simplement, arrête?* Sur la fréquence des constructions prohibitives rétrospectives”. Paris ; l’Harmattan.
- α [87] Van Ostaeyen, G. & J. Nuyts (2004) *De diachronie van kunnen*. Wilrijk: Antwerp Papers in Linguistics 109. 186 blz.

Appendix 1

Samenvatting van het proefschrift van D.Idiatov, *A typology of non-selective interrogative pronominals*. UA, 2007 (xiii + 651 blz)

Deze lexicaal-typologische studie onderzoekt niet-selectieve interrogatieve pronomina die equivalent zijn aan *wie?* en *wat?* in het Nederlands. In het bijzonder bestudeert Idiatov de diversiteit van natuurlijke (gesproken) talen op het gebied van de niet-selectieve interrogatieve pronomina ‘*wie?*’ en ‘*wat?*’ met betrekking tot: (i) de universaliteit van hun formele differentiatie en (ii) de patronen van hun functionele differentiatie in talen waar ze formeel worden onderscheiden. Dit onderzoek is ondernomen vanuit een functioneel-typologisch perspectief (bvb. zoals begrepen door Croft (2003)). De inleiding begint met het definiëren van het object van dit onderzoek, namelijk de niet-selectieve interrogatieve pronomina ‘*wie?*’ en ‘*wat?*’ (Sectie I.2). Daarna worden de onderzoeksvragen geformuleerd (Sectie I.3) en wordt besproken wat als een geval van afwezigheid aan differentiatie tussen ‘*wie?*’ en ‘*wat?*’ beschouwd kan worden en wat niet (Sectie I.4). Sectie I.5 is een overzicht van het bestaande werk over deze onderwerpen. De algemene inleiding wordt afgesloten met een bespreking van de sample (Sectie I.6) en de manier waarop de data zijn verzameld (Sectie I.7). Het centrale gedeelte van deze studie bestaat uit twee delen. Het eerste deel is gewijd aan een cross-linguïstisch onderzoek van patronen van functionele differentiatie tussen ‘*wie?*’ en ‘*wat?*’ in termen van niet-prototypische combinaties van waarden en ‘*wie?*’ of ‘*wat?*’-dominantie, zoals bepaald in Sectie I.4.2.3 en Sectie II.1. Na een aantal inleidende

opmerkingen in Sectie II.1 behandelt Sectie II.2 het gebruik van 'wat?' in vragen over de classificatie van een persoon. Sectie II.3 behandelt het gebruik van 'wie?' in vragen over eigennamen van dingen en Sectie II.4 het gebruik van 'wie?' in vragen over levende dingen. In Sectie II.5 wordt een conclusie gegeven. In het tweede deel worden de talen geanalyseerd die een gebrek aan differentiatie tussen 'wie?' en 'wat?' lijken toe te laten. Deze talen worden in zeven geografische gebieden onderverdeeld: (i) Afrika en het Midden Oosten (Sectie III.2), (ii) Eurazië (Sectie III.3), (iii) Zuidoost Azië en Oceanië (Sectie III.4), (iv) Nieuw Guinea (Sectie III.5), (v) Australië (Sectie III.6), (vi) Noord Amerika (in het zuiden tot en met Panama, maar uitgezonderd de Caribische eilanden; Sectie III.7), (vii) Zuid Amerika (Sectie III.8). Binnen deze gebieden worden de talen genetisch gegroepeerd. Voor elke taal wordt eerst bepaald of er werkelijk over een gebrek aan differentiatie tussen 'wie?' en 'wat?' gesproken kan worden. Zo ja, dan wordt er gepoogd (voor zover de data en de tijd het toelaten) de origine van het gebrek aan differentiatie tussen 'wie?' en 'wat?' in elk specifiek geval te achterhalen.

Appendix 2:

Samenvatting van het proefschrift van E. Schalley, *Imperatives: a typological approach*. UA, 2008. (xiii + 578 blz.)

De dissertatie is een taalvergelijkende studie van imperatieven, d.w.z. uitdrukkingen zoals *come!* in het Engels of *viens!* in het Frans. De studie is gebaseerd op twee genealogisch gestratificeerde steekproeven van 500 en 206 talen. De steekproef van 500 talen is geselecteerd volgens de sampling-methode voorgesteld in Rijkhoff et al. (1993) en Rijkhoff & Bakker (1998). De steekproef van 206 talen is geselecteerd volgens de sampling-methode voorgesteld in Miestamo (2005: 31-34). De dissertatie onderzoekt de primaire middelen waar talen over beschikken om de imperatieve betekenis uit te drukken. Die primaire middelen worden 'primaire imperatieve strategieën' genoemd. De classificatie van imperatieve strategieën die ik voorstel maakt een basisonderscheid tussen 'directe' en 'indirecte' imperatieve strategieën. Directe imperatieve strategieën gebruiken specifieke formele (morfologische en/of syntactische) middelen om de imperatieve betekenis uit te drukken. Indirecte imperatieve strategieën daarentegen maken geen gebruik van specifieke formele middelen: het gaat hier om gevallen waarbij een non-imperatieve verbale constructie gebruikt wordt met een imperatieve betekenis. Een duidelijk voorbeeld van een indirecte strategie is het gebruik van de toekomstige tijd in het Engels om een bevel uit te drukken (*You will do it!*). Directe imperatieve strategieën worden onderverdeeld in 'morfologische' en 'syntactische' directe strategieën. Morfologische directe strategieën worden gemarkeerd door specifieke morfologische (mogelijk ook syntactische) middelen, terwijl syntactische directe strategieën door specifieke syntactische middelen worden gemarkeerd. Directe imperatieve strategieën worden georganiseerd in imperatieve paradigmata. In de dissertatie wordt een nieuwe aanpak voorgesteld om imperatieve strategieën in paradigmata te organiseren. Volgens die aanpak worden directe imperatieve strategieën in één paradigma samengevoegd op basis van hun functionele en formele eigenschappen. Imperatieve paradigmata worden verdeeld in verschillende types. Het voorkomen van de verschillende types van imperatieve paradigmata wordt verklaard met behulp van een semantische kaart. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen 'homogene' en 'heterogene' paradigmata, die respectievelijk formeel homogene, dan wel formeel heterogene imperatieve strategieën bevatten. In de dissertatie wordt de paradigmatische structuur van imperatieve paradigmata besproken. Verder wordt aandacht besteed aan bepaalde semantische aspecten van imperatieve paradigmata en imperatieve affixen, d.w.z. affixen die de imperatieve betekenis markeren in morfologische directe imperatieve strategieën.

Appendix 3:

Samenvatting van het proefschrift in voorbereiding van P. Byloo, *Modality and negation*.

Het proefschrift analyseert de rol van negatie bij de uitdrukking van epistemische en deontische modaliteit, aan de hand van corpusonderzoek in het gesproken Nederlands en het gesproken Frans. Voor het gesproken Nederlands wordt gebruik gemaakt van het Corpus Gesproken Nederlands, voor het gesproken Frans worden de corpora gebruikt van het project Elicop van de KULeuven en van het project Valibel van de UCL. In het onderzoek staat een 'function-to-form'-benadering centraal: het neemt de semantische categorieën epistemische en deontische modaliteit als uitgangspunt, eerder dan afzonderlijke uitdrukkingen als — traditioneel — bepaalde hulpwerkwoorden. De uitdrukkingsvormen van epistemische en deontische modaliteit zijn nl. verscheiden: er zijn o.m. adjectieven en adverbia, hoofdwerkwoorden en hulpwerkwoorden. De klemtoon wordt gelegd op de alternatieve (niet-hulpwerkwoordelijke) uitdrukkingen: voor het Nederlands zijn dit epistemisch *zeker*, *misschien* en *denken* en deontisch *goed*, *gelukkig* en *hopen*. Daarnaast worden hulpwerkwoordelijk *moeten* bestudeerd, evenals de Franse tegenhangers *certainement* en *devoir*. Voor elk van deze uitdrukkingen worden in een apart hoofdstuk de empirische analyses gerapporteerd. Na een bespreking van de steekproeven (met en zonder negatie), worden de verschillende betekenis categorieën beschreven, de interactie met zinsmodus (declaratief vs. interrogatief), het effect van negatie, de syntactische patronen waarin de uitdrukking voorkomt, de rol van 'speaker commitment', de types van standen van zaken die gekwalificeerd worden, 'voice' (actief vs. passief) en de ruimere 'discourse'-context. Uit de empirische bevindingen blijkt dat de interactie met negatie verschillend is voor epistemische en deontische modaliteit. Er worden grafische representaties voorgesteld voor zowel epistemische als deontische modaliteit (en bij uitbreiding andere domeinen als kwantificatie en subjectieve beoordelingen als bijv. schoonheid), waarbij het effect van de negatie overeenkomt met een horizontale of verticale spiegeling (contrariteit en complementariteit). Waar de waarden uitgedrukt door epistemische uitdrukkingen in één assenstelsel gerepresenteerd kunnen worden, blijkt dat de waarden uitgedrukt door deontische uitdrukkingen uiteenvallen in twee groepen: hoewel zij beide hetzelfde conceptuele domein beschrijven ('conceptual semantics') horen zij thuis in aparte linguïstische schalen ('lexical semantics').